

memorii | jurnale

Gabriela Tabacu este arhitectă și, din 1996, lucrează în învățământul superior de profil. Fiind profesor universitar *habilitatus*, în prezent îndrumă doctorate la Școala Doctorală a Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“ din București. A publicat peste o sută de articole, eseuri, cronici, interviuri, lucrări de cercetare și traduceri în acest domeniu, precum și cărți și capitole în cărți de specialitate. Din 1986, după ce a urmat cursuri de biblioteconomie și informatică, vreme de 33 de ani a condus Departamentul Bibliotecă al UAUIM, care a devenit, din anul 2000, Departamentul de Informare-Documentare al Universității, o structură modernizată și informatizată, înglobând Editura Universitară „Ion Mincu“, Fondul de proiecte de diplomă și Muzeul „Ion Mincu“. În această perioadă a fondat și a coordonat patru publicații periodice care continuă să apară și astăzi, având rolul de a promova colecțiile din patrimoniul departamentului.

Prin biroul propriu de arhitectură a realizat proiecte de construcții, restaurare, reabilitare, mobilier, amenajări interioare și peisagere. Unele dintre acestea au fost răsplătite cu premii și nominalizări.

Deși are convingerea că arhitectura este un univers fabulos de unde cel odată intrat nu mai are scăpare, ori poate că tocmai de aceea, de 11 ani scrie și beletristică. Spune că pentru ea scrisul este un inegalabil instrument de explorare a condiției umane și de înțelegere a lumii tot mai complicate a prezentului.

La Editura Humanitas a publicat *Revista Arhitectura*, 1906–1944: *Studiu monografic și indici* (2008), *Toate femeile vor 7 (romance* apărut sub pseudonimul Kaya de Vos; 2011) și povestiri în cinci volume colective – *Casele vieților noastre* (2014, 2019), *Și eu am trăit în comunism* (2015), *Bucureștiul meu* (2016, 2018), *Cartea întâmplărilor: Mistere, ciudățenii, uimiri* (2019), *Amintiri de la Humanitas* (2020), iar la Editura Humanitas Fiction, *Jurnalul unei iubiri imposibile* (2013, 2019, 2021) și *Iubire, semne și minuni: 10 povestiri* (2021), ambele sub pseudonimul Kaya de Vos.

G A B R I E L A T A B A C U

Orașul găsit în cutie

O CRONICĂ AFECTIVĂ
A BUCUREȘTIULUI

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Mona Antohi
Control științific al notelor: Cezara Mucenic
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Alina Dincă
DTP: Corina Roncea, Dan Dulgheru

Tipărit la Master Print Super Offset

© HUMANITAS, 2022

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Tabacu, Gabriela
Orașul găsit în cutie: O cronică afectivă a Bucureștiului /
Gabriela Tabacu. – București: Humanitas, 2022
ISBN 978-973-50-7749-5
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

CUPRINS

Întâlnirea

7

Scrisorile 13 Marea strămutare 14 Noul acasă 15 Des-
coperiri 17 La aprozar 19 La sifoane și la gheață, cu
popas la chioșcul de răcoritoare 22 La Alimentara 27 Prin
alte magazine cu de-ale gurii 31 Tita 35 Întâlniri pe
bulevard 37 Piața Amzei și closetul public 43 Alte case,
alte înfățișări 48 Apartamentul nostru 52 Lecția de
franceză 58 Pe Mendeleev, la grădiniță 61 Prin oraș cu
Tata-Mare 66 Pregătiri de școală 72 Căzătura 75 Clasa
întâi 80 Școala noastră 84 Primii colegi de clasă 87
Acasă la Ileana 91 Cu mama 94 Înghețată pe băț, filme
și lecturi 98 Premiul 102 De Paști, la Biserica Visarion
106 Drumul spre ceilalți bunici 110 În Pieptănari 114
Telefonul cel nou, biblioteca școlii și cravata roșie 117 Cu
trenul din Gara de Nord 121 O paranteză despre o ta-
bără 124 La defilare 128 La cercul de desen, la teatru și
la concert 132 Moartea Tovarășului 136 La vremuri noi,
uniforme noi și o altă serbare 140 Pantofii Salamander 145
La ștrand și la antrenamentele de înot 147 Lumea din Ana
Ipătescu 151 Despre înfățișarea și locul în oraș al casei
celei mari 155 Curtea miracolelor 160 Vecinii 166 O zi

obișnuită de vară 171 Școala cealaltă 174 Aniversări 177
La patinoar 183 Noua strămutare 186 Apartamentele 189
Un alt acasă 195 Activități și producții proprii 199 Liceul
„Spiru Haret“ 203 Cu tramvaiul 205 Colegi și profesori
noi 208 Un prieten 211 Spre școală, iarna 213 Pregătiri
pentru examen 217 Buni 221 Ochelarii de miop 226
Dragă Paulina 231

Gânduri despre fețele vremii 237

Note 241

Mulțumiri 363

Credite foto 365

ÎNTÂLNIREA

Acum mulți ani, într-o dimineață pe când pozam o casă căzută în ruină, zăresc cu coada ochiului că în dreptul meu se oprește cineva. Mă întorc, zâmbesc și îmi văd de treabă mai departe. E o doamnă distinsă, între două vârste. După ce mă privește câteva minute, mi se adresează brusc:

— Eu vă cunosc. V-am văzut la o lansare despre cartea dumneavoastră de povestiri, aceea cu jurnalul. Am luat-o și am citit-o imediat.

— Aha, da, mă bucur mult! zic, un pic stânjenită.

— Adevărul e că vă căutam. Iar eu când caut pe cineva, de obicei găsesc. Deși pe dumneavoastră nu mă gândeam că vă găsesc chiar astăzi.

O secundă îmi trece prin gând că poate doamna n-o fi în toate mințile. Vorbește mai departe:

— Am cumpărat de curând o casă veche, nu departe de aici...

Mi-e clar: a aflat că sunt arhitectă și ar vrea să o ajut cu restaurarea.

— Ce să vă spun, o bijuterie de casă, dar nu chiar bine întreținută. Însă nu de asta vă căutam. Am dat în pod peste diferite lucruri, printre care o cutie de tablă, știți, din cele

în care se puneau fursecuri și bomboane. În ea erau mai multe scrisori. De fapt, înclin să cred că e vorba doar de niște ciorne, pentru că nu au adresant și nici semnatar, iar unele se termină brusc, în mijlocul unei fraze. După scris, pare să fie un copil care le povestește unor prieteni câte ceva din viața lui din București, unde ajunge prin '59. Asta țin minte bine, pentru că anul e pomenit chiar în prima sau a doua scrisoare. M-am gândit că v-ar interesa povestea, scrisorile, cutia, în sfârșit... Ce ziceți?

Bineînțeles că m-au interesat, și încă foarte mult. Astfel că, peste câteva zile, m-am prezentat cu un buchet de hortensii la adresa notată pe un colț de hârtie și am intrat în posesia cutiei misterioase. Era de mărimea unui caiet studențesc, dar mult mai groasă, având pe capac o fotografie a vilei cu clopoței Mina Minovici. În colțul din dreapta sus stătea scris cu un caracter asemănător cu *Arial*-ul nostru de astăzi, nu mai înalt de un centimetru, BUCUREȘTI, numele casei Capșa* în comunism. Pe laterale, grifonate în peniță, erau înșirate câteva construcții-emblemă ale orașului: Hotelul Intercontinental, Palatul CEC, clădirea Circului de Stat, Sala Palatului, blocuri noi. Așadar, cineva a pus scrisorile intenționat în cutia asta și nu înainte de 1972-'73, când Intercontinentalul era gata, mi-am zis. E drept că faptul nu spunea prea multe despre împrejurări și nici despre autor.

Înăuntru se aflau, într-adevăr, două pachete de foi *dic-tando*, legate, fiecare, cu câte o sfornică. Erau scrise cu o caligrafie la început stângace, apoi din ce în ce mai sigură și mai curgătoare. Le-am citit pe nerăsuflăte, deși erau peste 300 de pagini.

Primul pachet conținea amintiri din copilărie și adolescență din Bucureștiului anilor '60. De fapt, dintre 1959 și

* A se vedea nota nr. 66.

1971, timp în care erau rememorate locuri, obiceiuri, chipuri de oameni, spiritul unor vremuri, cu aerul pe care cei de atunci l-au respirat, uimiți de geana de lumină întrezărită după 1965. Al doilea pachet povestea perioada 1972–1984.

Am sucit scrisorile pe toate părțile, le-am citit și le-am răsцитit, până aproape am ajuns să le știu pe de rost. După cercetări amănunțite, am izbutit să găsesc autoarea, iar ea mi le-a dăruit cu promisiunea să nu-i fac cunoscută identitatea, dacă aveam de gând să le public în vreo formă. Fiindcă, în cele din urmă, am hotărât că merită să încerc să le transform într-o narațiune încheată. Am simțit nevoia să fac asta nu doar pentru mine, ca să îmi limpezesc memoria încetoșată de trecerea timpului, ci și pentru toți cei care, deși au fost contemporani cu acea perioadă, prin forța lucrurilor, pe neobservate, i-au pierdut ca și mine amintirea, cu tot cu detaliile ei de multe ori neverosimile, lipsite de sens, ubuești. Trebuia să scriu, de asemenea, pentru cei mai tineri, care nu au cum altminteri să cunoască decât straturi de suprafață ale vieții de atunci, ignorând chipul diferit și irepetabil al *acelui* București, orașul care, cu o vastă experiență a mutilărilor de tot felul, a trăit încercând neobosit să iasă din agonia în care îl aruncaseră vicisitudinile unei istorii mai mereu potrivnice, ba chiar să pară că a renăscut.

Am scris cu convingerea fermă că readeptarea memoriei unor vremuri înseamnă șansa de a ști de unde venim, ca să decidem corect încotro vrem să ne îndreptăm. Fără acest bagaj de înțelegere a palimpsestului pe care ne clădim viața, identitatea noastră de ființe întregi poate fi cu ușurință compromisă, iar asta nu trebuie să uităm.

Am pornit prin a pune scrisorile cap la cap, am creat punți între momente dispartate, am eliminat părți lipsite de interes, am inventat un final.

Din primul pachet a ieșit, până la urmă, această carte. Aici, totul începe în 1959, odată cu mutarea unei familii de la Oradea la București. Era primul an de după plecarea, în august 1958, a Comandamentului sovietic și a unei părți din trupele stabilite în România, care asiguraseră recuperarea datoriilor de război. Povestirea se încheie în anul 1971, când, întors dintr-o vizită oficială în unele țări comuniste din Asia, printre care China și Coreea de Nord, cu idei noi despre guvernarea țării, Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, și-a anunțat noua politică internă prin așa-numitele „teze din iulie“*, de rău augur pentru viețile românilor, vag dezmoțite după un lung îngheț.

La un moment dat, mi-am dat seama că, printr-o ciudată alchimie, scrisorile din cutia numită BUCUREȘTI au devenit memorii și că nu mai știu exact care sunt amintirile autoarei inițiale și care ale mele, de fapt ale copiilor care eram atunci. Pentru că în carte au apărut mai multe voci și nici măcar eu nu le mai pot deosebi. În plus, la final, într-o secțiune aparte numită *Note*, își face loc o voce impersonală care adaugă lucruri de știut, completate cu imagini despre locuri, personaje, construcții, monumente, străzi și parcuri prezente în narațiune. Sursele acestei părți separate de povestea

* Textul oficial, publicat ca document al PCR în noiembrie 1971, a fost intitulat *Expunere cu privire la programul PCR pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste*. Momentul a marcat o cotitură importantă în politica internă a țării, în sensul întăririi controlului partidului, prin instrumentele sale specifice, asupra vieții politice, economice și culturale din România. Rezultatul a fost resimțit în anii următori în sensul restrângerii dramatice a libertăților individuale și al scăderii grave a nivelului de trai.

propriu-zisă, dar mergând pe urmele ei, sunt multe lucrări de cercetare, articole, cărți și, desigur, sute de site-uri de pe Google.

Prin scurtul plonjon în această scenografie biografică, vocile încearcă să schițeze cu atâta precizie câtă au putut aduna din frânturi de aduceri-aminte, dar și din scrieri documentate portretul cu multe fețe al unui București văzut de la mică altitudine și, în mod evident, dintr-o perspectivă personală.

Orașul oglindit în toate aceste pagini se vrea viu, trăit și iubit, aspirând să-și salveze prin poveste câte ceva din trecutul lui, astăzi destul de imprudent și pe nedrept evacuat în uitare.

În versiunea finală am introdus câteva fragmente din texte publicate deja, aici completate ori nuanțate. Am schimbat multe nume proprii, pe altele le-am păstrat, pe câteva le-am omis. În text apar unele cuvinte scrise cu caractere italice, care sunt fie semnul bizareriei vremurilor, de neînțeles pentru un copil, fie proaspete achiziții lingvistice, inserate în limbajul lui simplu și direct, fie scurte monologuri ale altor personaje.

Cititorul va ști, desigur, să înțeleagă ce se află dincolo de ce e scris.

Mie nu-mi rămâne decât să sper că amestecul de tonuri și de puncte de fugă nu va strivi crisalida fragilă a amintirii.

SCRISORILE

— N-ai somn sau ce? E 12 noaptea!

Soră-mea pare cam pusă pe harță, însă asta nu mă mișcă deloc.

— Scriu, zic, fără să dau alte explicații. Sunt prea atentă la ce fac. Dar ea n-are de gând să tacă.

— Și ce scrii, mă rog?

— O scrisoare pentru Pindri, Monți și Ali.

— Pentru cine???

— Pentru cine ai auzit.

— Da' ești tolomacă rău! Pindri și Monți sunt de mult mâncați, iar Ali, dacă mai există, o fi bătrân de nu mai știe nici cum îl cheamă. Au trecut o groază de ani!

— În primul rând, ești rea. Sunt sigură că nimeni nu s-a atins de purceii noștri preferați, iar Ali era pui când am plecat. Ce dacă au trecut cinci ani, că nu-s mai mulți. Acuma tre' să fie câine în toată firea. În al doilea rând, scriu și pentru Paulina și pentru Erji.

— Și pot să știu și eu ce le scrii?

— O să poți, că o să-ți dau să citești, ca să mă corectezi la virgule și la litere, fiindcă obișnuiesc să le mănânc. Le

scriu cum e pe aici, că ei, săracii, habar n-au ce înseamnă să stai la București. E altfel. Chiar altfel de tot.

— Dar cum de te-a apucat abia acum? Că puteai să le tot scrii în anii ăștia.

— Bine că știi tu ce puteam și ce nu! La început nu puteam deloc, de exemplu fiindcă nu știam să scriu. Însă de pregătit, chiar mă pregătesc de mult, doar că scriam cam urât și am vrut să mă mai *perfeționez*, dacă poți să-ți închipui, na!

Iulia, căreia eu îi mai spun și Iuka, e mai mare decât mine cu șase ani și mă tratează cam de sus, doar că eu nu mă las.

Ce vreau să zic e că atunci, în seara aceea, m-am apucat să scriu așa cum m-am priceput despre viața noastră de bucureșteni, ca să afle și cei cinci prieteni ai mei rămași la Oradea – doi purcei, un pui de câine și două fetițe din vecini – cum trăim noi pe-aici. Însă n-am trimis niciodată scrisorile, fiindcă nu mi s-au părut destul de frumoase și de grăitoare. Le-am tot șters și le-am tot sucit, iar până la urmă le-am pus la păstrare în cutia de bomboane „București“, primită cândva de la unchiul Alexandru, cu gândul să mă mai uit peste ele mai târziu. Din când în când, adăugam câte-o pagină, două, din vremuri mai noi. Doar că la un moment dat Paulina s-a căsătorit, mai apoi a și murit de o boală rea, Erji a plecat definitiv în Ungaria, iar ceilalți trei au dispărut și ei cumva, fără ca eu să fi știut când și cum. A rămas însă gândul, ca o datorie care trebuia împlinită.

MAREA STRĂMUTARE

Îmi amintesc foarte bine ultima zi petrecută la Oradea, pentru că a fost altfel decât cele dinainte: cumva mai tulbure, cu nori plutind jos, jos de tot, ori poate că erau aburi

care se ridicau din pământul abia ieșit de sub zăpezi. Ne învăluiau în fuioare subțiri, ca de vată, ne ascundeau unii de alții și depărtau de noi casa, grădina, acareturile, de parcă voiau să ne pregătească pentru ce avea să vie. Era ultima zi de împachetat. Despre ce împachetat era vorba, nu știam. Oricum, nu știam multe din toate câte se petreceau în jurul meu și nici nu aveam vreun gând pentru ele. Așa că m-am jucat de una singură – soră-mea avea alte treburi – cu vălătucii uriași de rumeguș în formă de tăiței, aduși pentru lăzile cu mobilă. Am construit cu ei straițe nemaivăzute, rochii și pălării, adăposturi adânci, munți și văi, până când m-a ajuns oboseala și am adormit în culcușul lor cu miros de cetină.

Însă de drum nu-mi aduc nicicum aminte. S-a pierdut fără urmă printre alte lucruri de care am uitat cu totul. Așa că, fără să am habar prin ce magie, într-o dimineață noroasă de martie, m-am trezit într-un loc necunoscut.

Ziua aceea mărturisesc că a fost din cale afară de ciudată: nu pricepeam deloc unde mă aflu, nu recunoșteam nimic în jur. Dar am descoperit încetul cu încetul: eram la București. Ce era asta, București, avea să rămână pentru mine, încă multă vreme, o taină.

NOUL ACASĂ

— *Bună dimineața, somnoro! Durmit-ai bine, soar'le-mamii?*

E vocea Titei pe care, deschizând ochii, o văd lângă marginea patului, ceea ce mă bucură grozav. Mă ia în primire, mă duce la spălat – la o baie neobișnuită, fiindcă e la etajul camerei în care am dormit –, îmi schimbă pijamaua cu niște